

माता शुद्धेदशाहेन स्नानात् स्पर्शनं पितुः” ॥
पुत्रकन्याजनने ब्राह्मणा दशाहानन्तरं लौकिक-
कर्माधिकारः ।

पुत्रजनने ब्राह्मणा विंशतिरात्रोत्तरस्नानात्
वैदिककर्माधिकारः ।

कन्याजनने ब्राह्मणा मासोत्तरस्नानात् वैदिक-
कर्माधिकारः ॥

शूद्रायाः कन्यापुत्रजनने त्रयोदशाहोत्तरं लौकिक-
कर्माधिकारः । वैदिककर्म्मणि तु मासोत्तर-
स्नानात् शुद्धिः ॥

एतत् सर्वं कन्यापुत्रयोर्विद्यमानत्वे बोध्यं ॥

जननाशौचोत्तरं षण्मासाभ्यन्तरमजातदन्तमरणे
मातापित्रोरेकाहः । सपिण्डानान्तु सद्यः शौचं ॥

षण्मासाभ्यन्तरेऽपि जातदन्तस्य मरणे माता-
पित्रोस्त्राहः । सपिण्डानामेकाहः ॥ षण्मासो-
परि दिवर्षपर्यन्तं बालकमरणे मातापित्रोस्त्राहः ।
सपिण्डानामकृतचूडे एकाहः । कृतचूडे अहः ॥
(अत्र मनुः—

“नृणामकृतचूडानां विशुद्धिर्नैश्चिकी स्मृता ।
निर्दत्तचूडकानां तु चिराच्चाकुडिरिष्यते ॥

ऊनदिवर्षिकं प्रेतं निदध्यर्बान्धवा बहिः ।
अलङ्कृत्य शुचौ भूमावस्थिष्यन्त्यनादृते ॥

नास्य कार्योऽपि संस्कारो न च कार्योऽदकक्रिया ।
अरण्ये काष्ठवत् त्यक्त्वा क्षपेयुस्त्राहमेव वा ॥”)

द्विवर्षोपरि मासत्रयाधिकषड्वर्षपर्यन्तमनुपनीत-
बालकस्य मरणे मातापित्रादिसपिण्डानां अहः ॥

तन्मध्येऽप्युपनीतस्य मरणे दशाहः । मास-
त्रयाधिकषड्वर्षोपरि मरणे पित्रादिसपिण्डानां

दशाहः ॥

शूद्रस्य षण्मासाभ्यन्तरे अतुल्यदन्तस्य मरणे
चिराचं । उत्पन्नदन्तस्य पञ्चाहः ॥ षण्मासोपरि

दिवर्षाभ्यन्तरे अकृतचूडमरणे पञ्चाहः । तत्रापि
कृतचूडमरणे द्वादशाहः ॥ दिवर्षोपरि षड्वर्षा-

भ्यन्तरे मरणे द्वादशाहः । अत्रापि देवात् कृतो-
द्वाहे मासो व्यवक्रियते ॥ षड्वर्षोपरि मासः ॥

अथ स्त्राशौचं ॥ ३

अन्याया जन्मावधिवर्षाभ्यन्तरे मरणे सर्व-
वर्णानां पित्रादिसपिण्डानां सद्यः शौचं । दिव-

र्षोपरि वाग्दानपर्यन्तमेकाहः ॥
वाग्दानोत्तरं विवाहपर्यन्तं कन्यामरणे भर्तृकुले

पितृकुले च चिराचं
((“स्त्रीणामसंस्कृतानां तु अष्टाक्षुध्न्ति बान्धवाः” ।

इति मनुः ।)

विवाहोत्तरं मरणे भर्तृकुलस्य सम्पूर्णशौचं ॥
दन्तजन्मपर्यन्तं भगिनीमरणे सोदरभ्रातुः सद्यः

शौचं ॥
चूडापर्यन्तं भगिनीमरणे एकराचं । विवाह-

पर्यन्तं चिराचं ॥
दत्तकन्यायाः पितृगृहे प्रसवमरणयोः पित्रोः

शयनासनादिसंसर्गशून्ययोस्त्रिराचं । तथाविधब-
न्धुवर्गाणां एकराचं । तथाविधसंसर्गिणान्तु

सर्वेषां पूर्वाशौचं ॥ एतत्सर्वं सर्ववर्णसाधारणं ॥

अथ गर्भस्वावाशौचं ॥ ४

षण्मासाभ्यन्तरे गर्भस्वावे सर्ववर्णस्त्रीणामेवा-
शौचं । तच्च लौकिकवैदिककर्म्मणोर्गर्भमाससम-

सङ्ख्यादिनव्यापकं ॥ [इति मनुः ।]
((“रात्रिभिर्मामसतुल्याभिर्गर्भस्वावे विशुध्यति” ॥

द्वितीयमासावधिगर्भस्वावे माससमसङ्ख्यादिनाधि-
कादेकदिनात्परं ब्राह्मणा वैदिककर्म्माधिकारः ॥

क्षत्रियाया गर्भमाससमसङ्ख्यादिनाधिकात् दिन-
द्वयात् । वैश्याया दिनत्रयात् । शूद्रायाः षड्-

दिनात् ॥
सप्तमाष्टममासयोर्गर्भपतने मातुः सम्पूर्णाशौचं ।

सगुणसपिण्डानां सद्यः शौचं । निर्गुणपित्रादि-
सपिण्डानामहोरात्रं । यथेष्टाचरणश्रीलानां सपि-

ण्डानां चिराचं तत्र जातस्य तद्दिनस्य मरणे
एवं क्षेत्रं । सप्तमाष्टममासजातबालस्य जन्मदि-

तीयदिनादौ मरणे नवमादिमासजातबालक-
मरणवदशौचं । तच्च बालाद्यशौचे विवृतं ॥

अथ मृत्युविशेषाशौचं ॥ ५

शास्त्राननुमतबुद्धिपूर्वकात्मधातिनो नाशौचदा-
हश्चाज्जादि ॥

शास्त्रानुमत्या अग्नशनादिमृतस्य प्रमादादनग्न-
शनि-वज्रि-जलोद्देशप्रपतन-संग्राम-वृद्धि-दंष्ट्रि-

नखि-खाल-विष-चण्डाल-चौर-हृतस्य च चिराचं ॥
वृद्ध्यादिभिः स्त्रिया च क्रीडां कुर्वतः प्रमदा-

प्रमादमृतस्य नाशौचादि ॥ नागविप्रियकारित्वेन
तद्धृतस्य मरणोद्देशप्रवृत्तविद्युद्धृतस्य चौर्यदो-

षेण राज्ञा हृतस्य कलहं कृत्वा चागृह्णात्यौ-
रसमानवर्गे हृतस्य विप्रादेर्याधिजनकौषधस्य

विषस्य वज्रेण वा दातुर्मरणे पाषण्डाश्रितस्य नित्य
परायकारिणः क्रोधात् स्वयं प्रायविषवज्रादि-

शस्त्रोद्ग्रन्थन-जल-गिरि-वृक्षप्रपात-मृतस्य चर्मा-
स्थ्यादिमयपाचनिर्मातृविप्रादेर्मनुष्यबन्धस्थानाधि-

कारिणः कण्ठदेशोत्पन्नभगुरोगस्य पुंकर्माशक्त-
नपुंसकस्य ब्राह्मणविषयापराधकरणाग्निहृतस्य

बुद्धिपूर्वकब्राह्मणहृतस्य च महापातकिनो गलत्-
कुष्ठिनश्च एवंविधपतितानां मरणे च न दाहा-

शौचादिकं कार्यं ॥ तत्कृत्वा तप्तद्रव्यं कुर्व्यात् ॥
(अत्र मनुः—

“दद्यात्सङ्करजातानां प्रव्रज्यासु च तिष्ठताम् ।
आत्मनश्चाग्निनाश्चैव निवर्त्ततोऽदकक्रिया ॥

पाषण्डमाश्रितानाश्च चरन्तीनाश्च कामतः ।
गर्भभट्टद्रव्याश्चैव सुरापीनाश्च योषिताः” ॥

इति ।) स्नेह्यस्त्रादिभिर्युद्धे स्नाम्यर्थहृतवि-
प्रादेर्दाहाशौचादिकमस्येव ॥

कृतप्रायश्चित्तगलत्कुष्ठिनो दाहाशौचादिकं कार्यं ॥
शस्त्रेणाभिमुखहृतस्य तु सद्यःशौचं दाहादि च ॥

गवार्थं ब्राह्मणार्थं वा दग्धेन युद्धे हृतस्याहोरात्र-
मशौचं ॥

वृषतिरहितयुद्धे लगुडादिहृतस्य पराङ्मुख-
हृतस्य च चिराच्चाशौचं ॥

गोविप्रपालनेऽभिमुखयुद्धहृतस्य सद्यः शौचं
पराङ्मुखहृतस्य तु चिराचं ॥

लौकिकपारिभाषिकोभयशस्त्रघातेतरक्षतमरणे
सर्ववर्णानां सप्ताहमध्ये अहं सप्ताहादूर्द्ध्वं सम्पूर्णा-

शौचं ॥
लौकिकपारिभाषिकशस्त्रघातमरणे अहमध्ये

अहं अष्टादूर्द्ध्वं प्रकृताशौचं ॥
लौकिकशस्त्रघातः खड्गशरादिघातः ॥ पारि-

भाषिकशस्त्रघातस्तु ।
“पक्षिमत्स्यमृगैर्ये तु दंष्ट्रिभृद्भृङ्गिनखैर्हताः ।

पतनान्नान्प्रायैर्व्याधिषिविषबन्धनैः ॥
मृता जलप्रवेशेन ते वै शस्त्रहताः स्मृताः” ॥

इति देवीपुराणोक्तः ॥
अथ विदेशस्थाशौचं ॥ ६

अशौचकालाभ्यन्तरे विदेशस्थजननमरणाशौच-
श्रवणे शेषाहोभिः शुद्धिः ॥

((“विगतं तु विदेशस्थं भ्रष्टयायां यो ह्यनिर्दृशं ।
यच्छ्रेष्ठं दशरात्रस्य तावदेवाशुचिर्भवेत्” ॥

इति मनुः ।)
अशौचकालोत्तरं विदेशस्थजातिजननश्रवणे-

ऽशौचं नास्त्येव । पुत्रजननश्रवणे तु सचेतस्नानात्
शुद्धिः ॥ (अत्र मनुराह ।

“निर्दृशं जातिमरणं श्रुत्वा पुत्रस्य जन्म च ।
सवासा जलमाप्त्यु शुद्धो भवति मानवः” ॥)

सम्पूर्णाशौचिमरणे वर्षाभ्यन्तरश्रवणे सपिण्डानां
चिरात्रेण शुद्धिः । सचेतस्नानादङ्गास्पृश्यत्व-

निवृत्तिः । वर्षोत्तरश्रवणे तु सपिण्डानां स्नानेन
शुद्धिः ॥ (अत्र मनुः ।

“अतिक्रान्ते दशहे च चिरात्रमशुचिर्भवेत् ।
संवत्सरे व्यतीते तु स्पृष्ट्वा वापो विशुध्यति” ॥)

मातृ-पितृ-भर्तृ-मरणे वर्षोत्तरश्रवणे पुत्रपत्न्यो-
रेकाहेन शुद्धिः ॥ दिवर्षोत्तरश्रवणे स्नानमात्रं ॥

पूर्वाशौचातिक्रमस्य विदेशस्थमरणाशौचश्रवणे
अष्टाशौचं । न खण्डाशौचातिक्रमे ॥ यत्र मरण-

मात्रं श्रुतं विशिष्य मासादिकमज्ञातं तत्र श्रवण-
दिनावधिस्नानात्कृतमशौचं । खण्डाशौचेऽपि

महागुरुनिपाते एकरात्रं ॥
अथाशौचसङ्करः ॥ ७

जननाशौचमध्ये जननाशौचान्तरपाते मरणा-

शौचमध्ये मरणाशौचान्तरपाते च पूर्वाशौच-
कालेन सर्ववर्णानां शुद्धिः ॥ (ग्रथाह मनुः—

“अन्तर्दशहे स्याताञ्चेत् पुनर्मरणजन्मनो ।
तावत्स्यादशुचिर्विप्रो यावत्तस्यादनिर्दृशः” ॥)

पूर्वजननाशौचान्तरदिने पूर्वजननाशौचान्तरपाते
पूर्वमरणाशौचान्तरदिने पूर्वमरणाशौचान्तरपाते

च पूर्वाशौचान्तिमदिनोत्तरदिनद्वयेन शुद्धिः ॥
पूर्वजननाशौचान्तिमदिवसीयोत्तरप्रभाते सूर्यो-

दयात् पूर्व तत्पाते सूर्योदयावधिदिनत्रयेण
शुद्धिः ॥

एवं मरणाशौचेऽपि ॥
पूर्वाक्तवर्जितदिनद्वयशून्यभ्यन्तरेऽशौचान्तरपाते

पूर्वाशौचकालेन शुद्धिः ॥
अशौचचित्तयान्तिदिनद्वयं क्षौरादिकमेकदैव

तद्वितीयदिनद्वयं आञ्जादिकं तत्परदिने ॥